

Sisäministeriö
PL 26
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: SM:n lausuntopyyntö VN/6185/2021-SM-12

Suomen Meripelastusseuran lausunto pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen arviointimuistioista

Meripelastusseura kiittää mahdollisuudesta osallistua pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeeseen ja haluaa lausua seuraavaa:

Suomen Meripelastusseura on vuonna 1897 perustettu meri- ja järvipelastusyhdistysten keskusjärjestö, jonka toiminta perustuu vapaaehtoisten meripelastajien auttamishaluun ja pyyteettömään työhön. Päätehtävämme on auttaa merihätään joutuneita rannikolla ja sisävesillä. Toimimme myös veneilyturvallisuuden parantamiseksi jakamalla tietoa ja pyrkimällä vaikuttamaan asenteisiin.

Vapaaehtoinen meripelastustoiminta on merkittävä osa valtakunnallista pelastuspalvelua. Miehistömme auttavat joka vuosi vesillä yli kolmeatuhatta ihmistä, joista noin parikymmentä pelastetaan todennäköiseltä menehtymiseltä. Avunsaajista pääosan muodostavat huviveneilijät, joiden matka katkeaa tekniseen vikaan tai merimiestaitojen puutteeseen. Vapaaehtoisten meri- ja järvipelastajien jatkuvan valmiuden lähes 800 000 miestyötunnin työpanoksen arvo on noin 20 M€ vuodessa, virkatyönä tämä kustannus tulisi yhteiskunnalle vuorotyöstä johtuen kolminkertaisena.

Lakiuudistusten yhteydessä on tarpeen tarkastella Meripelastusseuran jäsenyhdistysten asemaa vapaaehtoisorganisaatioina, jotka ovat tehneet sopimuksen alueen pelastuslaitoksen kanssa. Sisävesillä jokainen meripelastusyhdistys on sopimussuhteessa pelastuslaitokseensa. Merialueella pääyhteistyökumppani on Rajavartiolaitos, mutta siitä huolimatta myös merialueen yhdistyksistä osa on tehnyt eriasteisia sammutus- tai ensivastesopimuksia alueen pelastus- ja ensihoitoviranomaisten kanssa.

2 a § Määritelmät

Pelastustoimintajaoksen arviointimuistiossa todetaan, että kuvattujen määritelmien muotoilussa oli mukana hyvin monipuolinen pelastustoimen organisaatioiden edustus. Valitettavasti Meripelastusseura ei kuulunut näihin organisaatioihin ja kaipaissimme edelleen tarkennusta, minkä termin alle pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen tehnyt meri- tai järvipelastusyhdistys kuuluu. Nykyisessä laissa ja sen esitöissä on selvästi todettu, että meripelastusyhdistys ei ole sopimuspalokunta, tähän arvioon myös Meripelastusseuran on helppo yhtyä. Arviointimuistiossa kuitenkin jää Meripelastusseuran mielestä edelleen aukko sopimuspalokunnan ja vapaaehtoistoiminnan väliin.

Arviointimuistiossa ei avata lueteltujen termien määritelmiä, joten esimerkiksi pelastustoimen vapaaehtoistoiminnan, muuhun pelastustoimen tehtäviin osallistuvan sopimushenkilöstön tai palokuntasopimuksen määritelmiin ei voi tässä yhteydessä ottaa kantaa.

51 § Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan tässä yleishyödyllisen yhteisön (yhdistys) nimissä pelastustoimintaan osallistumista tai tukevaa työtä, joka perustuu vapaaehtoisuuteen ja vapaaehtoisen vastikkeettomuuteen.

Vapaaehtoisilla tarkoitetaan:

- 1. Vapaaehtoisten pelastuspalvelujärjestöjen nimissä vastikkeettomasti toimivia ja työskenteleviä*
- 2. järjestöön kuulumattomia kansalaisia, jotka ovat vapaaehtoisesti ja korvauksetta sitoutuneet osaksi pelastuslaitosten pelastustoimintaa*

Meripelastusyhdistykset ovat tehneet sopimukset pelastuslaitosten kanssa ja pelastuslaitos maksaa korvauksen alueesta riippuen joko valmiudesta tai tehtäväperusteisesti. Meripelastusalueen miehistö on vapaaehtoisia, eivätkä he saa tehtävästä korvausta. Meripelastusseuran jäsenyhdistysten sopimukseen perustuva meri- ja järvipelastustoiminta ei kuitenkaan yksinomaan ole vastikkeetonta, pelastustoimintaan tukevaa toimintaa, vaan sopimuksellista pelastustoimintaan osallistumista siinä, missä sopimuspalokuntatoimintakin. Myös sopimuspalokunnissa on toimintamalleja, jossa henkilö ei saa henkilökohtaista korvausta toimintaan osallistumisesta.

Alueellisesti tai paikallisesti meripelastusyhdistyksellä voi olla merkittävä rooli alueen pelastuslaitoksen vesistötoiminnassa, esimerkiksi viime vuonna 173 tehtävää Etelä-Savon, 161 tehtävää Keski-Suomen tai 160 tehtävää Päijät-Hämeen pelastustoimialueella. Meripelastusseura ei yhdy muistiossa kuvattuun näkemykseen sopimuspalokuntatoiminnan ja muun yleishyödyllisen yhteisön nimissä tehdyn toiminnan erosta ja siitä, että näitä varten pitäisi säätää erilliset pykälät. Myös kirjaus, että nimenomaan sopimuspalokuntapykälässä tulee huomioida toiminnan edistäminen ja pelastuslaitoksen vastuu sopimuspalokunnan toimintaedellytyksistä ja jatkuvuuden varmistamisesta, on outo – eikö samoja asioita olisi huomioitava yleisesti pelastusalan vapaaehtoistoiminnan osalta?

Linjaus johtaa tilanteeseen, jossa rekisteröidyn yhdistyksen nimi, logo ja toiminnan perinteet ohjaavat samantyyllisessä sopimussuhteessa olevia vapaaehtoisesti pelastustoimintaan osallistuvia henkilöitä hyvin eriarvoiseen asemaan. Arviointimuistiossa ei tuoda esille, miten 51 § kehitettäisiin, jos vapaaehtoistoiminta ja sopimuspalokuntatoiminta erotettaisiin omiksi pykälikseen.

Meripelastusseura pitää hyvänä 51 § vaikutuksissa kuvattuja tavoitteita, kuten sitä, että muutoksilla tavoitellaan pelastustoiminnassa käytettävien vapaaehtoisten järjestötoimijoiden toimintaedellytysten parantamista ja vapaaehtoisten voimavaroja tarkoituksenmukaista käyttämistä. Meripelastusseura ei kuitenkaan näe, kuinka yhdistyspohjaisen sopimuspalokuntatoiminnan ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen erottelu toisistaan edistää tätä tavoitetta. Paikoin on nähty myös kehittyvää yhteistyötä esimerkiksi paikallisen sopimuspalokunnan ja meripelastusyhdistyksen välillä.

Yhdistykset saattavat toimia samoissa tiloissa, harjoitella yhdessä ja henkilöt ovat ristiin toistensa jäseniä. Keinotekoinen erottelu sen mukaan, harrastaako henkilö vesillä vai maalla, ei edistä pelastustoimen vapaaehtoistoimintaa.

52 § Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Meripelastusseura kannattaa esitettyä muutosta, jolla vapaaehtoistoiminnan edistäminen säädetään selkeämmin pelastuslaitoksen tehtäväksi. Keskeistä on, että kukin pelastuslaitos määrittelee yhdessä sopimuskumppaneinaan olevien yhdistysten kanssa yhdistysten tehtävät ja yhdistykseltä odotettavat palvelut. Yhdistys- ja vapaaehtoistoiminnan kannalta on motivoivaa, jos pelastuslaitos osoittaa sopimuskumppaneilleen selkeät tehtävät ja roolin alueen pelastustoimen organisaatiossa. Tehtäviä ja roolia määriteltäessä on tietenkin huomioitava vapaaehtoistoiminnan resurssit ja mahdollisuudet sekä se, ettei osoiteta yhdistyksille ja vapaaehtoisille sopimattomia tehtäviä.

53 § Sopimuspalokuntaan ja muuhun vastaavaan yhteisöön kuuluvan terveystarkastukset

Tarkennukset terveystarkastusten soveltamisalaan ovat tarpeellisia. Meripelastusseuran näkökulmasta esitetty tarkennus, jossa velvollisuus ulotettaisiin ”varsinaiseen pelastustoimintaan” osallistuvaan sopimushenkilöstöön, mutta ei sivutoimisiin, ei välttämättä oikaise aiempia tulkintaepäselvyyksiä. Varsinainen pelastustoiminta ei ole sen paremmin määritelty termi kuin raskas pelastustoiminta. Onko kiireellisiin vesiliikenneonnettomuuksiin tai ihmisen vedestä pelastamiseen osallistuminen varsinaista pelastustoimintaa? Meripelastusseura pitää sitä varsinaisena pelastustoimintana ja näin pykälän soveltamisalaan kuuluisi myös sopimuksen tehneet meripelastusyhdistykset.

54 § Sopimuspalokuntaan kuuluvan ja vapaaehtoishenkilöstön työturvallisuus

Työturvallisuuspykälään liittyvä muutosesitys, jossa työturvallisuuslain noudattamista edellytettäisiin riippumatta henkilön suhteesta tai sopimuksesta edustaa erinomaisesti sitä pelastustoimen vapaaehtoistoiminnan yhdenmukaistamista ja tasavertaistamista, jota Meripelastusseura pitää toivottavana ja tarpeellisena kehityksenä.

57 § Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset

Nykytilassa Pelastustoimintaan osallistuvilta sivutoimiselta sekä sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvilta henkilöltä vaaditaan Pelastusopiston opetussuunnitelman mukainen koulutus.

Meripelastusseuran on todettava, että tämä kirjaus ei valitettavasti vielä ole toteutunut. Tavoite on edelleen kannatettava ja Meripelastusseura toivoo, että Pelastusopistolle osoitettaisiin riittävät resurssit myös muiden sopimuksen tehneiden yhteisöjen henkilöstön opetussuunnitelmien hyväksymiseksi.

Meripelastusseuralla on oma, kattava koulutusjärjestelmä, joka pohjaa International Maritime Rescue Federationin koulutusohjeeseen. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom on auditoinut Suomen Meripelastusseuran koulutusjärjestelmän ja hyväksynyt sen

30.6.2020. Koulutusta toteutetaan ja kehitetään yhteistyössä Raja- ja merivartiokoulun sekä merenkulkuoppilaitosten kanssa. Meripelastusseura katsoo, että vapaaehtoisen meripelastajan koulutusjärjestelmä olisi yhdessä Pelastusopiston kanssa kehitettävissä sellaiseksi, että se täyttää muulta sopimuksen tehneen yhteisön henkilöstöltä vaadittavan koulutuksen määritelmän.

33 § Hälytysohje

...ettei lähimmän yksikön tai pelastustoiminnan johtajan hälyttäminen toiselta alueelta vaadi pelastuslaitosten välistä sopimusta, täten pykälän viimeinen momentti tulee muuttaa.

Meripelastusseura kannattaa kirjausta, jolla selvennetään pelastustoimialueen rajan yli tapahtuvaa hälyttämistä. Meripelastusseuran jäsenyhdistyksen ovat kohdanneet tilanteita, joissa vapaaehtoista, pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen tehnyttä pelastusyksikköä ei ole voitu hälyttää tai käyttää naapuripelastuslaitoksen alueelle suuntautuvassa tehtävässä, vaikka kyseessä olisi ollut lähin yksikkö. Kuten tiedetään, mitään teknisiä ongelmia asiassa ei enää nykyään ole, mutta esimerkiksi sopimusten voimassaolo ja hyödynnettävyys naapuripelastuslaitosten alueella tulisi kirjata lakiin.

66 § Geneven yleissopimusten mukainen suojele

Pelastuslain muutostarpeiden esiselvityshankkeen 3. jaoston, Varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu arviointimuistiossa arvioidaan, että nykytilanteessa Geneven sopimusten mukaisia suojeluesityksiä ei kyettäisi tekemään kovinkaan nopeasti ja ylipäättään prosessi ja sen osalliset on epäselviä.

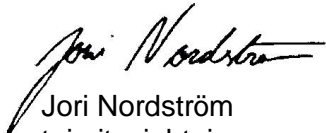
Geneven II sopimus merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta pitää sisällään 27 artiklan, joka käsittelee rannikkopelastusalueita. Rannikkopelastusalueita, joita valtio tai virallisesti tunnustetut avustusyhdistyksiset käyttävät rannikkopelastustoimintaan, on pidettävä loukkaamattomina ja suojeltava, mikäli sotatoimien vaatimukset sen sallivat. Samoin on, mikäli mahdollista, suhtauduttava kiinteisiin rannikkolaitteisiin, joita yksinomaan sanotut alukset käyttävät ihmisystävällistä tehtäväänsä varten.

Meripelastusseura tunnistaa samat haasteet kuin jaosto arviointimuistiossaan tuo esille. Erilaiset Geneven sopimusten toimeenpanoon, esimerkiksi avustusyhdistysten tunnustaminen, rannikkopelastusalueiden merkitseminen, niiden miehistöjen tunnustaminen, liittyvät suunnitelmat ja valmius ovat vuosien saatossa rapautuneet. Kriisien kehityksen näkökulmasta toimenpiteisiin tulisi kuitenkin varautua ennalta ja Sisäministeriön yhdessä avustusyhdistysten kanssa sopia menettelyt väestönsuojeluorganisaation perustamiseen varautumisesta ja toimeenpanosta. Meripelastusseura pitää lain nojalla annettavaa asetusta tarpeellisena ja osallistuu mielellään toimien suunnitteluun. Meripelastusseura kannattaa valtakunnallisen varautumisrekisterin perustamista.

Yleistä

Suomen Meripelastusseura ry on osa vapaaehtoista pelastuspalvelua ja toimii vesistötoimintaa koordinoivana pelastuspalvelujärjestönä. Meripelastusseuran jäsenyhdistyksiä löytyy kahdenkymmenen pelastuslaitoksen alueelta. Meripelastusseuran jäsenyhdistykset toimivat koko valtakunnassa samojen koulutusvaatimusten mukaisesti, pelastusalukset varustetaan ja katsastetaan valtakunnallisen katsastusjärjestelmän mukaisesti ja yhdistysten käytössä on yhteinen, laaja toiminnanohjausjärjestelmä sisältäen valmius-, koulutus- ja tehtävärekisterit sekä hälyttämistoiminnallisuudet. Suomen Meripelastusseura ry kehittää mielellään yhteistyötä Sisäministeriön kanssa vesiturvallisuuden parantamiseksi, pelastustoimintaan osallistumiseksi ja suuronnettomuuksiin varautumiseksi. Pelastuslain uudistaminen tarjoaa tähän erinomaisen mahdollisuuden.

SUOMEN MERIPELASTUSSEURA RY

Jori Nordström
toimitusjohtaja